

конф. з міжн. участю, 3 лютого 2017 р. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. С. 11–13.

2. Фурдуй М. Мовні засоби увиразнення рекламних текстів. Електронний ресурс. URL: <http://www.journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=29> (дата звернення: 12.09.2022).

Веліченко Р. О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Борисенко Н. Д.

ПЕРЕКЛАД РЕАЛІЙ ТВОРІВ ДЖ. ТОЛКІНА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

У ХХ столітті у літературі з'явився особливий жанр, який попервах був досить незвичним, неординарним та не зовсім зрозумілим для читання та сприйняття. Йдеться про фентезі, форму літературного жанру, у якому комбінуються казкові та міфічні сюжети, використовуються елементи магії та надприродних явищ, зображуються паралельні світи та дивовижні пригоди [4, с.95]. Основоположником жанру вважають Дж. Р. Р.Толкіна та його твори “Гоббіт”, “Володар Перснів” та “Сильмариліон”.

Жанр фентезі вирізняє низка жанрово-стилістичних параметрів: наявність вигаданого світу, який інтегрує інформацію про історичне минуле, реалії сьогодення або незвичайного майбутнього; існування магії як ключового елемента для всіх світів; побудова сюжетної лінії будується на основі пригоди; абсолютна свобода вибору автора [5, с. 224-225].

Ключовим елементом творів жанру фентезі є лексичні одиниці, які отримали назву реалій [3, с. 60]. В українському перекладознавстві термін *реалія*, який отримав значне висвітлення та розвиток [1, с.48], було визначено Р.П.Зорівчак як моно- або полілексемну одиницю, основне значення якої вміщує традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності цільової мови [3, с. 58].

Оскільки реалії іменують явища, що присутні в житті лише однієї спільноти, вони не мають відповідників у цільовій мові, що призводить до необхідності пошуків спеціальних засобів їхнього відтворення в тексті перекладу. Серед таких способів виокремлюють транскодування, гіперонімічне перейменування, дескриптивну перифразу, комбіновану реномінацію, повне і часткове калькування, міжмовну транспозицію, метод уподібнення, контекстуальний переклад та інтерпретацію реалій [3, с. 84-149].

Аналіз текстів оригіналу та перекладу творів Дж. Толкіна “Володар Перстенів” [6] та “Сильмариліон” [7] дозволив нам створити класифікацію реалій, які використано автором для створення уявного світу, та виокремити способи їхнього відтворення в українському перекладі.

До *першої* групи відносимо антропоніми, які використовує Дж. Толкін для найменування героїв твору. Серед способів відтворення цієї групи реалій у перекладі виділимо транслітерацію. Наприклад:

*There was **Eru**, who in Arda is called **Iluvatar*** [9, с. 26].

*Був собі **Еру**, якого на Арді величають **Ілуватаром*** [7, с. 27]. У перекладі використано транслітерацію, ім'я ***Eru (Еру)*** повністю відтворено відповідними буквами української мови. У той же час, використання імені ***Ілуватар*** в українському перекладі демонструє його зміну за відмінками відповідно до правил української мови.

Наступний приклад показує використання кількох способів передачі імен у межах однієї репліки:

*There were many **Bagginses and Boffins**, and also many **Tooks and Brandybucks**; there were various **Grubbs** and various **Chubbs**; and a selection of **Burrowses...**, **Goodbodies...**, **Hornblowers...** and **Proudfoots*** [8, с. 30].

*Було там багато **Торбинів і Мудринів**, а також багато **Туків і Брендіцанів**; були різні **Градарі** та різні **Груби**; і, нарешті, кілька **Бобронорів...**, **Добротілів...**, **Дударів...** та **Гордостонів*** [6, с. 35]. Як бачимо з прикладу, ім'я ***Туків*** відтворено в українському перекладі за допомогою транскрибування;

одиниця *Добротіли* перекладена за допомогою калькування, лексема *Брендіцани* демонструє поєднання транскрибування та калькування.

До *другої* групи реалій відносимо топоніми, які включають назви королівств, країн, поселень, річок, гір, лісів. Серед способів перекладу цих топонімів виділяємо: транскодування, калькування, пошук синонімічних відповідників, контекстуальне розтлумачення, спосіб функціонального аналогу та створення неологізму. Так, у наступному прикладі використано калькування:

*But as he lowered his eyes, he saw far ahead the tops of the **Misty Mountains**, out of which the stream came* [8, с.54].

*Але коли він опустив очі, то побачив вдалині вершини **Імлистих Гір**, із яких випливав потічок* [6, с. 58]. Назва гірського пасма *Misty Mountains* відтворена у перекладі словосполученням *Імлисті Гори*, яка зберігає таку саму структуру Adj + N, як і словосполучення вихідного тексту.

До *третьої* групи відносяться реалії на позначення істот, які існують в уявному світі Толкіна. Серед способів їхнього перекладу було виокремлено транскодування, наприклад:

***Hobbits** are an unobtrusive but very ancient people, more numerous formerly than they are today* [8,с.4].

Гобіти – непомітний, але дуже давній народ, колись набагато чисельніший, аніж нині [6, с.7]. Назву народу *Hobbits* у перекладі передано транслітерацією, при цьому вилучено подвоєння приголосної, як не характерне для української мови та додане типово для української мови закінчення множини іменників чоловічого роду: *гобіти*.

У наступному прикладі знаходимо добір еквіваленту у перекладі:

*For they are a little people, smaller than **Dwarves*** [9, с.6].

*Отож зросту вони невеликого, менші за **гномів*** [7, с.8].

Четвертою групою є побутові реалії, до яких відносяться: житло, їжа, напої, свята. Для їхнього перекладу було використано такі способи, як транскодування, калькування, створення неологізму. Наприклад, у відтворенні наступної репліки використано транслітерацію:

'So it is' they answered. 'But we call it lembas or waybread' [8, с.700].

Та ми його зємо **лембасом**, або дорожнім хлібом [6, с.711]. У цьому прикладі О. Фешовець транслітерує реалію *lembas* (лембас), яка в українській мові змінюється за відмінками як іменник чоловічого роду.

До *п'ятої* групи реалій включено реалії на позначення історичних подій та військової справи. Серед способів перекладу цієї групи реалій виділимо калькування. Наприклад:

*The last battle, before this story opens [] was beyond living memory: the **Battle of Greenfields*** [9, с. 300].

*Останньої битви, яка почалася перед початком нашої оповіді [] не пам'ятали навіть старожили. То була **Битва на Зелених Полях*** [7, с. 305].

Аналіз цільового тексту показує, що можливою є комбінація еквіваленту з транслітерацією для відтворення реалії, як от:

*For the Sword that was broken is the **Sword of Elendil*** [9, с. 468].

*Адже Меч, який був зламаний - це **Меч Еленділа*** [7, с.471].

Отже, твори Толкіна містять в собі реалії, які поділяються на п'ять груп, та які відтворюються в українському перекладі за допомогою транскодування, калькування, відповідника, функціонального аналогу, контекстуального тлумачення, створення неологізму.

Подальша перспектива розвідки полягає у вивченні способів відтворення стилістичних фігур англomовних творів жанру фентезі в українському перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н. Д. Відтворення англomовних реалій в українському кіноперекладі / Н. Д. Борисенко, О. С. Садловська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки. – 2018. – Вип. 1 (87). – С. 48-52.
2. Єрмоленко С., Бибик С., Тодор О. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор // Київ: Либідь – 2001.– 224 с.

3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози) / Зорівчак Р. П. – Львів : Львівський університет, 1994. – 204 с.
4. Кадуріна В. Жанрово-стилістичні особливості сучасного англомовного дискурсу фентезі / В. Кадуріна; наук. кер. О.В. Назаренко // Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12-13 березня 2015 р. / Редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. – Суми : СумДУ, 2015. – С. 95-96.
5. Ситник Н. В. Жанрові особливості фентезі Д. Р. Р. Толкіна / Н. В. Ситник// Питання літературознавства : наук. зб. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – С. 224–234.
6. Толкін Дж. Володар Перстенів / Дж. Р. Р. Толкін // пер. з англ. О. В. Фешовець – Львів : Астролябія, 2006. – 1088 с.
7. Толкін Дж. Сильмариліон / Дж. Р. Р. Толкін // за редакцією Крістофера Толкіна / пер. з англ. К. В. Оніщук: 2-ге, опрацьоване видання – Львів: Астролябія – 2014. – 576 с.
8. Tolkien J. The Lord of Rings / J. R. R. Tolkien. – London : Harper Collins Publishers, 2005. – 1210 p.
9. Tolkien J. The Silmarillion / J. R. R. Tolkien. – London : Harper Collins Publishers, 1977. – 386 p.

Димарь М.О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Борисенко Н.Д.

**ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКИ РОМАНУ СЕТА ГРЕМА-СМІТА
“ГОРДІСТЬ І УПЕРЕДЖЕННЯ І ЗОМБІ” В УКРАЇНСЬКОМУ
ПЕРЕКЛАДІ**

Лексичні одиниці, які можна зустріти у текстах художніх творів, є зазвичай відображенням національного колориту, історичних, культурних, соціальних та інших особливостей становлення й існування певної країни. Кожен визначний